

Dr hab. Anna Cierpka

Warszawa, 14.03.2019

Wydział Psychologii

Uniwersytet Warszawski

Recenzja rozprawy doktorskiej magistra Krzysztofa Krawczyka

„Właściwości systemu Ja osób z zaburzeniami typu *borderline* w porównaniu z osobami o odmiennej głębokości zaburzeń psychicznych – podejście dyskursywne” napisanej pod kierunkiem dr hab. Mirosławy Huflejt-Łukasik

Przedstawiona do recenzji praca doktorska poświęcona jest eksploracji cech systemu Ja osób z diagnozą BPD (*borderline personality disorder*) i porównania ich z organizacją systemu Ja osób o odmiennej głębokości zaburzeń psychicznych. Autor umieszcza swoje poszukiwania w paradygmacie dyskursywnym, odwołując się do prac Katarzyny Stemplewskiej-Żakowicz i jej zespołu. Wyprzedzając wnioski końcowe, chciałabym podkreślić znaczenie dokonanego wyboru – Pan mgr Krawczyk w swojej dysertacji kontynuuje i rozwija dzieło Profesor Stemplewskiej-Żakowicz, wskazując na jego oryginalność, potencjał badawczy i możliwości wykorzystania.

W szczegółowej recenzji poniżej odniosę się do przyjętych kryteriów oceny pracy naukowej.

Propozycja tematu badawczego, a zatem także celu podjętego przez Doktoranta badania zasługuje w pełni na pozytywną ocenę. Podejście dyskursywne nie było dotąd stosowane w podobnym zakresie i sposobie organizacji planu badawczego do opisu zaburzeń typu *borderline*. Teza o dyskursywnej organizacji systemu poznawczego zakłada istnienie w umyśle osoby autonomicznych modułów reprezentacji doświadczenia wiążących się ze specyficznymi relacjami społecznymi. Autor podjął próbę stworzenia podstaw modelu zaburzeń typu *borderline* w ramach wymienionego podejścia – według mojej opinii udaną, o ważnych implikacjach praktycznych.

Recenzowana praca liczy sobie 179 stron. Autor nie numeruje stron kolejnych, z załącznikami, a warto wspomnieć, iż to następne 82 strony tekstu – starannie opracowane instrukcje dla sędziów kompetentnych (odrębne dla badania 1 i 2), przykłady arkuszy odpowiedzi, formularze świadomej zgody pacjenta na udział w badaniu, instrukcje dla osób badanych, metryczki oraz transkrypcje narracji projekcyjnych i tabele z wynikami analiz statystycznych. Zbiór ten stanowi ważne merytorycznie uzupełnienie opracowania, jest też znakomicie przygotowany.

Zgodnie z przyjętymi standardami dysertacja składa się z części teoretycznej, prezentacji metodologii badań (opis schematów badań i rejestru zmiennych, pomiaru zmiennych, przebiegu badań i osób badanych), analizy wyników oraz szczegółowej ich dyskusji. Dalej znajdujemy bogaty wykaz literatury i wspomniane wcześniej precyzyjnie opracowane załączniki.

Pierwsza część pracy zawiera trzy główne rozdziały dotyczące podłoża teoretycznego badań. Autor rozpoczyna od szczegółowego omówienia współczesnych ujęć zaburzeń typu *borderline* (psychoanalityczne, opisowo-teoretyczne, biologiczne, poznawcze, biospołeczne i interpersonalne), podkreślając w ich podsumowaniach niespójności i nasuwające się wątpliwości. Przegląd literatury jest rzetelny, choć brakuje nieco opracowań najnowszych. Na uwagę zasługuje dokonana na zakończenie przez Doktoranta synteza zebranego materiału. W rozprawie przyjęto niespecyficzną definicję zaburzeń typu *borderline* jako „pośredniego – między zaburzeniami schizofrenicznymi a zaburzeniami lękowymi – stopnia głębokości zaburzeń psychicznych w obszarze procesów poznawczych i emocjonalnych, zachowania oraz osobowości” (str. 50). Następnie Autor prezentuje dostępne wyniki badań dotyczące systemu Ja osób z zaburzeniami typu *borderline*. Wskazuje na niewielką liczbę prowadzonych dotąd eksploracji, uzasadniając konieczność podejmowania dalszych badań. Także w tym miejscu brakuje opracowań najnowszych.

W rozdziale trzecim Doktorant przedstawia model zaburzeń typu *borderline* w podejściu dyskursywnym, formułując jednocześnie założenia i problematykę badań własnych. Obok opisu podwalin teoretycznych modelu umysłu dyskursywnego (w tym także prac Stemplewskiej-Żakowicz), Autor rozprawy omawia szerzej podejście konstrukcjonistyczne do zaburzeń typu *borderline*, jak również proponuje wyjaśnienia nieprawidłowości systemu Ja u pacjentów ze wspomnianym zaburzeniem.

Część teoretyczna spełnia, według mojej opinii, swoją rolę - na jej podstawie Doktorant dokonuje podsumowania, określa klarownie cel badań własnych i stawia konsekwentnie wywiedzione hipotezy.

Część metodologiczna pracy zawiera opis schematu dwóch badań, sposobu pomiaru zmiennych, badanej grupy oraz procedury badania. Spójnie z założeniami podejścia dyskursywnego Autor wykorzystał w badaniach techniki projekcyjne (zmodyfikowana procedura TAT, odpowiednio zróżnicowana w badaniu 1 i 2), jako narzędzia pozwalające na uzyskanie dłuższych narracji. W ramach badania 1 wskaźniki formalne narracji projekcyjnych zaczerpnięto z prac Stemplewskiej-Żakowicz (1997 a i b, 2004) - ich wartości oceniane były przez sędziów kompetentnych. Wskaźniki treściowe narracji oparto na metodzie analizy treści Murraya (1997). Uzupełniono eksplorację o analizę jakościową treści narracji, przeprowadzoną przez Autora badania na podstawie propozycji Stemplewskiej-Żakowicz (1997a, 2004). W badaniu 2 przyjęto autorski, oryginalny sposób analizy danych, umocowany w literaturze przedmiotu i starannie przemyślany. Plan analiz, trafność i poprawność metodologii badań oceniam wysoko, głównie ze względu na przyjęte standardy metodologiczne oraz uzasadnione połączenie metod ilościowych i jakościowych. Rozbudowaniu - ze względu na wybrany paradygmat - mógłby ulec opis pozycji i znaczenia osoby badacza dla uzyskanych danych (por. np. Stemplewska-Żakowicz, 2008).

Prezentacja wyników badania jest przejrzysta, uporządkowana. Wskaźniki ilościowe zmiennych posłużyły do weryfikacji hipotez badawczych.

Analizy statystyczne są poprawne, dobierane zależnie od charakteru zmiennych i badanych zależności. Obok opracowania danych ilościowych Doktorant dokonał jakościowej analizy zebranych narracji – zgadzam się w pełni, że stanowi ona „wartościowe uzupełnienie obrazu organizacji systemu Ja u osób z zaburzeniami typu *borderline*” (str. 92).

W dyskusji wyników Autor wnikliwie analizuje i podsumowuje uzyskane dane. Omawia potwierdzenie hipotezy pierwszej – największy zakres treści powiązanych z niestabilnym obrazem własnej osoby zanotowano w grupie najgłębiej zaburzonych pacjentów. Wskazuje jednak także, iż „nie udało się jednoznacznie rozstrzygnąć, które kategorie treści (...) są specyficzne dla zaburzeń typu *borderline*” (str.129). Ustosunkowuje się także do hipotezy drugiej, przyjmując jej częściowe potwierdzenie. Wskazuje, iż osoby z diagnozą BPD rzadziej posługują się „przyjaznymi” wzorcami negocjowania znaczeń, natomiast nie można jasno określić, jaki charakter mają wzorce „represyjne” w omawianych zaburzeniach. Warto podkreślić uważność Autora w dyskusowaniu uzyskanych danych, jego krytyczny dystans do własnego warsztatu oraz świadomość znaczenia przyjętych rozwiązań metodologicznych.

Podsumowując, cel badań został w pełni osiągnięty. Wyniki analiz zebranego materiału nie tylko potwierdziły postawione hipotezy, ale przede wszystkim dowiodły zasadności i wartości podejmowania badań zaburzeń osobowości w wybranym przez Autora podejściu dyskursywnym. Rozumienie subiektywnego doświadczenia osób z diagnozą BPD z tej perspektywy

pozwała opisać ich swoiste trudności przebywania w społecznie uzgodnionym świecie znaczeń oraz sformułować wnioski dla praktyki narracyjnej.

Strona formalna pracy jest bez zarzutu. Wywód jest jasny, logiczny, konsekwentnie prowadzony. Rozprawa jest napisana pięknym językiem.

Podsumowując, stwierdzam, iż praca Pana magistra Krzysztofa Krawczyka „*Właściwości systemu Ja osób z zaburzeniami typu borderline w porównaniu z osobami o odmienniej głębokości zaburzeń psychicznych – podejście dyskursywne*” zasługuje na pozytywną ocenę, stanowi bowiem autorską propozycję eksploracji ważnego zagadnienia naukowego oraz wykazuje wysoki poziom wiedzy teoretycznej i kompetencji Doktoranta. Jest także oryginalnym wkładem w rozwój nauki.

Rozprawa spełnia warunki wymagane od pracy doktorskiej w rozumieniu art. 31 ustawy z dnia 14 marca 2003r o tytule i stopniach naukowych, stąd przedstawiam Wysokiej Radzie Wydziału Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego wniosek o dopuszczenie magistra psychologii Krzysztofa Krawczyka do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

dr hab. Anna Cierpka